

Biologisk mångfald i bergtäkter

Viktiga strukturer och miljöer

Lodytor med blockmark

Nordvända lodytor är ofta skuggiga och fuktiga miljöer där många arter av mossor och kärlväxter trivs medan i sydvända solexponerade lodytor dominerar lavarna. Dessa lodytor gynnar också ett rikt insektsliv framförallt nattaktiva arter.

Flera arter av fåglar bl.a berggub, pilgrimsfalk och tornfalk utnyttjar branterna för sin häckning under förutsättning att det finns klipphyllor helst med överhäng och gärna med viss vegetation i anslutning till bohyllan.

En trädridå nedanför branten gärna med ädellöv & död ved brukar gynna fåglar, fladdermöss & insekter men skapar också ett skydd mot nedfallande stenar.

Grus

Även i bergtäkter finner man ofta sydvända grusslänter en miljö som är viktig för insekter främst gaddsteklar, skalbaggar och fjärilar. Det behöver inte vara stora ytor med blottlagd sand för att attrahera dessa artgrupper.

Vertikala skärningar med finkornigt grus skapar häckningsplats för backsvalar.

Vattenmiljöer

Små och medelstora grunda vattensamlingar är viktiga för grod- och kräldjur, fåglar, fladdermöss men också för insekter. Dessa bör lämnas orörda under flera år så djur hinner etablera sig. Bäckar och andra vattendrag i eller i anslutning till verksamhetsområdet gynnar växter, fåglar, insekter, fladdermöss. Även däggdjur och mossor kan gynnas i viss mån.

Ruderatmarker

Pionjärarter kräver störda miljöer då dessa arter oftast är konkurrenssvaga arter. De gynnas av återkommande störningar med inte alltför täta intervaller. Fjärilar & bin söker sig ofta till den uppkomna vegetationen och många rödlistade arter återfinns i denna miljö.

Även ett flertal fågelarter födosöker i dessa miljöer i synnerhet i tistlarnas vinterståndare. Arter som steglits, grönsiska och gråsiska ses ofta här.

Träd och buskar

Sälgen etablerar sig ofta snabbt i störda miljöer och är en viktig födokälla för pollinerande insekter. Även övriga träd och buskar är viktiga för insekter både skalbaggar och "natt-flyn". Detta skapar också skydd, boplatser och födosöksplatser för fåglar & fladdermöss.

Verksamhetsområdet

Man räknar med att upp till 90 % av alla **backsvalekolonier** i södra Sverige återfinns i täkter av olika slag. I bergtäkter finner man backsvalar framförallt i stenmjöl men även i de grövre fraktionerna häckar fåglarna. En backsvalekoloni kan etablera sig i en rasbrant på en helg och då kolonins boplatser är skyddad enligt lag får man inte vidta några åtgärder för att förstöra bona. Vill man av någon anledning undvika en etablering av backsvalar bör man snedställa uppkomna rasbranter, speciellt innan långhelger.

Även den **mindre strandpipare** hittar man ofta inom täktområden. De lägger sina oftast fyra ägg direkt på marken gärna i anslutning till en samling stenar eller något annat skydd. Bona/äggen är mycket svåra att upptäcka. Vill man undvika att krossa äggen får man i stället vara uppmärksamma på vuxna fåglar som spelar skadade. Ungarna är så kallade bo-rymmare vilket betyder att så snart äggen är kläckta lämnar ungarna boet.

En **faunadepå** skapas lätt genom att låta en hög gärna med grova stammar, helst av lövträd med barken kvar, ligga kvar på en plats där den kan vara orörd en längre tid. En faunadepå kan också vara en rishög som får ligga och multna ner. Detta kan bli ett eldorado för inte bara insekter utan även fåglar, däggdjur och kräldjur. Om det uppkommer behov att flytta på en faunadepå är bästa tiden på sensommaren efter att fåglar häckat och innan till exempel igelkotten gått till vintervila. Men egentligen finns det ingen bra tid för flytt bara en mindre dålig.

Vid en etablering av en täkt eller upptagning av nya områden i täkten erhåller man oftast **avbaningsmassor** som antingen kan sparas till efterbehandlingen eller så kan dessa användas inom täkten till exempel till **vägvallar** vid anläggning av vägar. I dessa avbaningsmassor kan det finnas en värdefull fröbank.

För att binda jorden kan denna fröbank kompletteras med frön från växter som både binder jorden och gynnar insektslivet.

I de fall där näringsinnehållet i dessa avbaningsmassor är högt missgynnas ofta de konkurrenssvaga arterna något som också ofta missgynnar mångfalden. Genom att årligen svedjebränna dessa minskar man näringsinnehållet och gynnar de mer konkurrenssvaga växterna.

Avrinningen från en täkt sker oftast via en **sedimenterings-**och/eller en **reningsdamm**. Den primära uppgiften är att minska sedimentet och näringen i vattnet innan det leds vidare. Rätt utformad kan en sådan damm vara en resurs i landskapet för fåglar, insekter och grod- och kräldjur.

Även om det är olika strukturer och miljöer som är viktiga vid en bedömning av en bergtäkt bör alla handlingsplaner i den aktiva täkten eller efterbehandlingsplaner i den avslutade täkten föregås av en inventering med flera fältbesök under olika delar av året. Detta för att inte missa de värden som eventuellt hunnit etablera sig inom täktområdet. Viktigt är också att anpassa åtgärder till de lokala förutsättningar och omgivande landskap.

	Fladdermöss	Grod- & kräldjur	Insekter	Kärlväxter	Mossor	Lavar	Fåglar	Däggdjur
Nordvända lodytor med blockmark	X			XXX	XXX	X	XX	
Sydvända lodytor med blockmark	XX		XXX	X	X	XXX	XX	
Grus			XXX	XX				
Småvatten	XXX	XXX	XXX				XXX	X
Bäckar	XX		X	XX	X		XX	X
Ruderatmark			XX	XXX				
Träd och buskar	XX		XX				XXX	X
Verksamhetsområdet	X		X				XX	

En schematisk bild över vilka artgrupper som kan gynnas av de olika strukturerna. Ju fler X desto mer gynnad. Givetvis beror resultatet även på yttre faktorer såsom solljus, fuktighet, geografiskt läge och omgivande landskap.